

תענית ז: (5 שורות מלמטה) עד ח: (נקודתיים)

ביאורים

תפילת ציבור - הגמרא קובעת שתפילה של אדם בתוך ציבור מתקבלת גם אם לא התכוון. ישנם לכך שתי סיבות:
 א. בתפילת ציבור האדם נמצא לפני הא-לוהים (בתפילת יחיד הוא נמצא לפני הא-לוהים רק אם הוא מתכוון) ועצם המציאות לפני הא-לוהים חשובה בפני עצמה. לכן גם אם האדם לא התכוון (וודאי שראוי וצריך להתכוון כמה שניתן) בקשותיו מתקבלות משום שבא להתייצב לפני ה' ולעמוד לפניו.
 ב. כשאדם משתף עצמו עם הכלל וכורך את חייו עם חיי הציבור - ה' נעתר לתפילותיו.

שני תלמידי חכמים שיושבים בעיר אחת

אם אינם לומדים יחד - גורמים לכעס.

תלמיד שלמדו קשה עליו כברזל:

ר"ל: זה משום משנתו שאינה סדורה עליו.
 התקנה: ירבה בישיבה.

רבא: זה משום רבו שאינו מסביר לו פנים.
 התקנה: ירבה עליו רעים (שיאהיבו אותו על רבו).

תפילות

תפילת יחיד: מתקבלת רק אם התכוון בכל ליבו.
 תפילת ציבור: מתקבלת אפילו אם לא התכוון (על אף שיש ביקורת על כך שלא התכוון).

אדם שתפילתו התקבלה:
 אסור לו להתגאות על כך (ואם התגאה מביא חרון לעולם).

אין להתפלל על שני דברים יחד
 אם יש רעב ודבר עדיף להתפלל על הרעב (כיוון שהתפילה על הרעב כוללת גם תפילה על בריאות).

אין להתפלל שתשלח ברכה בדבר מדוד
 יש להתפלל על כך לפני המדידה (אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין).

מדוע גשמים נעצרים?

- א. משום שמעשי הדור מקולקלים.
 תקנתם: ירבו רחמים לפני הא-ל.
- ב. משום שלא התפללו עליהם מספיק.
 תקנתם: ילכו למי שיודע להתפלל.
 אם זה לא עזר: ילכו לחסיד שבדור שיתפלל עליהם.

קביעות בעניין גשמים

- גשמים שנעצרו - דומים לאשה בהריון שאינה מצליחה ללדת.
- גשמים בערב שבת - הינם סימן קללה (כי אנשים צריכים להסתובב כדי לקנות לשבת).
- שמש בשבת - צדקה לעניים.
- יום גשמים הינו יום ברכה - אפילו פרוטה שבכיס מתברכת בו.
- בזכות מה גשמים יורדים? - בזכות אנשים ישרים.

בעלי יסורים

- כל המצדיק את עצמו מלמטה מצדיקין עליו את הדין מלמעלה.
- כל השמח ביסורין שבאין עליו מביא ישועה לעולם.

המקור:

ר' יוחנן: "אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף".
 רב הונא: "וכיראתך עברתך".
 ריש לקיש: "פגעת את שש ועושה צדק בדרכיך יזכרך".

תענית ח: (נקודתיים) עד י. (משנה)

ענייני גשמים

- גדול יום הגשמים כיום קיבוץ גלויות.
- גדול יום הגשמים שאפילו גדודי החיילים נחים בו.
- גשמים נעצרים בשל אלו שהודיעו לכולם שיתנו צדקה ולא עשו זאת. ("ישאית ורוח ועד אין - אי אתה לך כחמת עקר")
- הקב"ה מוריד מטר אפילו אם רק יחיד זקוק לכך ("יפתח ה' לך את אוצרו...").
- הקב"ה מביא פרנסה רק אם רבים זקוקים לכך ("הנני ממטיר לכם לחם").

יחיד המבקש פרנסה עבור רבים - מביאים (וכך קרה עם משה והמון)

הנהגות מוסריות

- "עצרת עצרת" - עשר בשביל שתתעשר.
- יש לנהוג בכבוד במגיד השיעור גם אם הוא טועה (ויש להעיר לו על כך בזהירות ובצורה מכובדת).
- אסור לשפוט אנשים על סמך התרשמות ראשונית (עולא חשב בתחילה שלאנשי בבל קל לחיות בגלל שפע התמרים - ורק אחר כך הבין שהתמרים גורמים לבעיות עיכול קשות ואז הבין שלאנשי בבל קשה לחיות).

בדבר זה אף מותר לנסות את הקב"ה

ברייתא

- הבאר (החיות) - ניתנה בזכות מרים (הכוח הנשי).
- עמוד-הענן (הרוחניות) - ניתן בזכות אהרן (הכהונה והקדושה).
- המן (המזון-הקמח) - ניתן בזכות משה (התורה).

מידות העולם:

- מצרים: 400 פרסה על 400 פרסה.
- כוש: פי 60 ממצרים.
- העולם: פי 60 מכוש.
- גן: פי 60 מהעולם.
- עדן: (1) פי 60 מגן. (2) אין לה שיעור.
- גיהנם: (1) פי 60 מעדן. (2) אין לו שיעור.

מקור המים שבעולם?

ר' אליעזר:
מהאוקיינוס. [ומים אלו מתמתקים בעבים]

ר' יהושע:
מלמעלה.

המקור של ר"א:
"ואד יצלה מן הארץ והסקה את כל פני האדמה".

המקור של ר"י:
"השמים תשתה מים".

ייחודה של בבל

- אוצרותיה מלאות בר כי היא שוכנת על מים רבים.
- קוצרים בה תבואה ללא צורך במטר.

ייחודה של ארץ ישראל

- נבראה ראשונה.
- הקב"ה משקה אותה ישירות. (שאר העולם מושקה ע"י שליח)
- שותה מי גשמים. (שאר העולם שותה ממה שנשאר)
- בא"י יורדים גשמים לפני שאר העולם.

תענית י. (משנה) עד יא. (שורה 3)

ביאורים

מגילת תענית: רשימה של 36 ימים שאירעו בהם מאורעות של שמחה, וקבעום חכמים כימי שמחה לדורות. יש מהם שנקבעו כימים שהתענית אסורה בהם, ויש גם כאלה ששמחתם מרובה יותר, ואף ההספד ברבים אסור בהם. מגילה זו נכתבה כדור לפני החורבן, והיא כנראה הדבר הראשון מתורה שבע"פ שהועלה על הכתב. ברוב המהדורות מחולקת המגילה ל12 פרקים, פרק עבור כל חודש.

ברייתא	משנה
<p><u>מתי מתחילים לשאול גשמים בגולה?</u></p> <p>חנניה: 60 יום אחרי תחילת תקופת תשרי. [כי אין זקוקין שם כל כך למים]</p> <p>הלכה כחנניה.</p>	<p><u>מתי מתחילים לשאול גשמים (בארץ ישראל)?</u></p> <p>ת"ק: ג' חשוון. ר"ג: ז' חשוון. [כדי שעולי הרגל הרחוקים יספיקו לחזור לבתיהם]</p> <p>הלכה כרבו גמליאל.</p>

רב [ונכך פסק רב פפא]: מתחילין ביום 60. שמואל: מתחילים ביום 61.

משנה

<p><u>תעניות אלו מתקיימות בימים: שני, חמישי, שני.</u></p> <p><u>זמן התחלתן (כמו בתעניות ציבור): אין להתחילן ביום ה' (כדי לא לגרום להפקעת השערים).</u></p> <p><u>חל בזמנים אלו ר"ח או ימים טובים ממגילת תענית: אין להתענות.</u></p>	<p><u>הגיע י"ז חשוון (ולא ירדו גשמים): היחידים [ת"ח] מתענים 3 תעניות.</u></p> <p><u>הגיע ר"ח כסליו (ולא ירדו גשמים): בית-דין גוזרים על הציבור 3 תעניות.</u></p> <p><u>מעמד תעניות אלו:</u></p> <p>1. הצום מתחיל בבוקר (בלילה מותר לאכול). 2. מותרים במלאכה, רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל ותשיש המטה.</p>
--	--

ברייתא

<p><u>האם כל אחד רשאי להתנהג כ'חיד' (לענין תעניות אלו)?</u></p> <p>ר"מ, רשב"א: לא. ר"י, רשב"ג: כן. (וזכור לטוב, כי צער הוא לו!)</p>	<p><u>כל ת"ח ראוי להתנהג כיחידים לענין תעניות אלו</u></p> <p><u>'חיד': כל שראוי למנותו פרנס על הציבור.</u></p> <p><u>'תלמיד': כל ששואלין אותו דבר הלכה בלימודו ואומר (ואפילו במסכת כלה).</u></p>
<p><u>האם כל אחד רשאי להתנהג כ'תלמיד' (לענין מלבשו)?</u></p> <p>לא.</p>	

ברייתא

דינים והנהגות בתענית

- אם הסיבה שבגללה החל בתענית נפתרה: אעפ"כ חייב להמשיך בתעניתו.
- אם הגיע ממקום שאין מתענין למקום שמתענין או ההיפך: חייב להתענות.
- אם בטעות אכל בתענית: (1) אל יופיע בפני הציבור. (2) אל ימשיך לאכול עוד.

"אל תרגזו בדרך" – מה ציוה יוסף לאחיו?

אפשרות א': אל תתעסקו בדבר הלכה, שמא תתעו בדרך.

אפשרות ב': אל תפסעו פסיעה גסה.

אפשרות ג': כשאתם בדרך - היכנסו לעיר לפני שקיעת החמה.

הכוונה לדבר הדורש עיון,

אך לשנן דברי תורה – צריך. (ואם לא – ראויין לשרף!)

ר' חייא:

ההולך בדרך – יאכל כמות מצומצמת (כמו בשנת רעב).

הסיבה:

בני בבל: מסיבה בריאותית (שלא ישלל).

בני א"י: מסיבה ארגונית (שלא יגמר לו המזון מוקדם מהצפוי).

תענית י"א. (שורה 3) עד י"ב. (שורה 15)

ביאורים

סתם יינם - חכמים גזרו שכל יין שנגע בו גוי אסור באכילה. לכן גוי שנגע בבקבוק יין פתוח אסר את הבקבוק! לא רק גוי אוסר אלא גם כל יהודי המחלל שבת בפרהסיא.
 כיצד ניתן לארח לשבת יהודי המחלל שבת בפרסיא? - ניתן להקל ביין מפוסטר אם נסתמך על שתי הנחות: א. יין מפוסטר נחשב כמבושל וביין מבושל לא גזרו חכמים. ב. חכמים שגזרו על יהודי המחלל שבת בפרהסיא התכוונו ליהודי שבועט בשבת ורומס אותה. יהודי שמתארח בסעודת שבת ומכיר בערכה ובייחודה של השבת אולי לא נכלל בגדר זה (זהו נושא רחב מאוד והדברים הובאו רק כהכרות כללית עם הנושא)

לכן מי שיש לו בנים לא ישמש מיטתו כשיש רעב בארץ.

יש להשתתף בצער הציבור (כך ראינו במשה שישב על אבן בזמן המלחמה):

מי שפורש מצער הציבור - לא יראה בנחמתם.
 ומי שמצער עצמו עם הציבור - יזכה ויראה בנחמתם.

ומי יעיד ויגלה מה אדם עושה בביתו בחשאי?
ברייתא: אבני וקורות ביתו.
דבי רבי שילא: 2 מלאכי השרת שמלויים את האדם.
רבי חידקא: נשמתו של אדם.
יש אומרים: אבריו של אדם.

עינוי הגוף

שמואל: נחשב חטא.

ר"א: נחשב קדושה.

ר"ל: נחשב חסידות.

טעמו של שמואל: על נזיר נאמר - "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש".
 תגובת ר"א הוא נקרא חוטא על כך שטימא עצמו למתים (ונזיר צריך להישמר מכך).

טעמו של ר"א: "קדושה יהיה דגל פרא עזר ראש".
 תגובת שמואל: 'קדוש' מתייחס לשער ולא לנזיר.

טעמו של ר"ל: "ואני נפש (ממאכל ומשתה) - אי חסד".

הסתייגויות

- א. אם אינו יכול להתענות, נקרא חוטא לפי כולם (מעיו קודש ואסור להכחישו).
- ב. תלמיד חכם לא רשאי להתענות (כי זה פוגע בלימוד התורה שלו).

תענית יחיד

- אכל בלילה - מתפלל למחרת תפילת תענית.
- הפסיק את תעניתו לפני השקיעה - לא נחשב שהתענה.
- התחיל להתענות בלי כוונה (היה טרוד וכדו') והמשיך בכוונה - נחשב תענית ואומר עננו.
- בסיום התענית לא אכל והלך לישון (לשם תענית) - כשיקום בבוקר לא רשאי להתפלל תפילת "עננו".

(כיוון שניתן לקבל תענית חלקית.

כיוון שלא קיבל עליו מראש כראוי תענית לילה זו.

קושיות על קביעתו של ר"ח לפיה אין תענית למספר שעות

קושיה א':

1. אנשי משמר מתענים רק חלק מהיום.
2. כשט' באב נדחה לי' באב משפחתו של ראב"צ התענתה רק חלק מהיום (כיוון שי' אב היה יו"ט למשפחתם).

תירוץ:

אכן התענית שהתענו כלל לא נחשבה לתענית, והם התענו חלק מהיום רק כדי להזדהות עם הציבור.

קושיה ב':

ר' יוחנן לפעמים קיבל על עצמו תענית רק למספר שעות!

תירוץ:

זה לא היה נחשב כלל לתענית ועשה זאת כדי להתחמק מהאוכל של בית הנשיא.

דינים שונים (שבירר מר עוקבא בביהמ"ד)

- גויים שאיחסנו יין בקנקני חרס: אם הם לא היו בשימוש במשך 12 חודש - מותרים.
- בשבעת ימי המילואים לבש משה חלוק פשתן לבן (שאין לו שפה).

תענית יב. (שורה 15) עד יג. (שורה 4)

ביאורי מושגים

אכילה לפני צום - ארבעת הצומות הקלים (י"ז בתמוז, צום גדליה, עשרה בטבת ותענית אסתר) מתחילים בבוקר. לכן כל עוד האדם לא ישן שנת קבע מותר לו לאכול.
 אדם שרוצה לישון שנת קבע ולקום מוקדם בבוקר לפני עלות השחר ולאכול יכול לעשות זאת רק אם התנה במפורש. אם לא התנה במפורש אסור לו לאכול. (לגבי שתיה ניתן להקל אם הוא רגיל לשתות כשהוא קם בבוקר או אם הוא מרגיש צמא, אבל אם הוא לא רגיל לשתות בבוקר וגם אינו מרגיש צמא אסור לו לשתות אלא אם כן התנה במפורש)
 אם הוא רוצה לאכול סעודה רצינית עליו **להתחיל** את הסעודה יותר מחצי שעה לפני עלות השחר, אם הוא מעוניין בפירות ומיני מזונות הוא יכול להתחיל את הסעודה מאוחר יותר.

קבלת תענית יחיד

לא קיבל מבעוד יום:

אינה נחשבת לו תענית.

מתי יש לקבל?

רב: בזמן מנחה. (ואפילו נמצא בשוק)

שמואל: בתפילת מנחה.

קיבל על עצמו תענית:

לא פירש: אסור בנעילת סנדל. (מחשש שקיבל על עצמו חומרות תענית ציבור)

פירש (שזו תענית יחיד): מותר בנעילת סנדל.

תחילת התענית

רבי: מעלות השחר.

ראב"ש: מקריאת הגבר.

התקשה להתענות

רב, שמואל (ב): יתענה ביום אחר בתמורה לכך. (כנדר שמחוייב לקיים)

שמואל (א): אינו צריך להשלים ביום אחר. (בניגוד לנדר)

במצב הבא - אסור לאכול גם בלילה

לשון א': כשגמר וסילק את האוכל משולחנו.

לשון ב': כשהלך לישון שנת קבע.

תענית חלום שונה מתענית רגילה:

תענית זו מועילה רק אם יצום בו ביום, לכן אין לדחותה! ואף אם תחול בשבת יצום (אלא שאח"כ יתענה שוב על כך שהתענה בשבת).

תענית ציבור בבבל

רב ששת: יש.

שמואל: אין (חוץ מט' באב).

ולכן כמה מחכמי בבל, יצאו בסנדל בתענית ציבור, וכמה אחרים יצאו בסנדל בשינוי.

משנה

עברו התעניות (שבמשנה הקודמת) ולא ירדו גשמים:

בית-דין גוזרים 3 תעניות נוספות.

תעניות אלו חמורות מהקודמות בכך שאסורות גם
 א. בלילה.
 ב. במלאכה.
 ג. ברחיצה, סיכה, נעילת הסנדל ותשיש המטה.

עברו תעניות אלו ולא ירדו גשמים:

בית-דין גוזרים 7 תעניות נוספות.

תעניות אלו חמורות מהקודמות בכך ש:
 מתריעין ונועלין את החנויות.
 ביום שני מותר לפתוח קצת את החנות לפנות ערב,
 וביום חמישי מותר לפתוח לגמרי (מפני כבוד השבת).

עברו תעניות אלו ולא ירדו גשמים:

ממעטין ב: משא ומתן, בנין ונטיעה, אירוסין
 ונישואין, ובשאלת שלום בין אדם לחבירו.
היחידים: ממשיכין להתענות עד שיצא ניסן

ירדו גשמים לאחר ניסן - סימן קללה הוא.

סיבת האיסור ברחיצה, סיכה וכו':
 משום תענוג.

סיבת האיסור במלאכה:
 "קדש יעד קרא אצלה אסור לקו"ש" - הצום אסור
 במלאכה כמו עצרת.
 ואסור במלאכה רק ביום, כי אז נאספים הזקנים.

סדר היום בצום:

מהבוקר עד חצות:
 מעיינים במעשי העיר.

ברבע השלישי של היום:
 קוראים בתורה ובהפטרה.

ברבע הרביעי של היום:
 מבקשים רחמים.

תענית יג. (שורה 4) עד יד. (שורה 16)

רחיצה בתעניות

תענית של אבילות [תשעה באב]:
אסור לגמרי.

תענית למניעת תענוג וכגון: תענית על הגשמים:
אסור רק בחם (ומותר בצונן).

רחיצה לאבל

רבא (א'):
אסור רק בחם (ומותר בצונן, כמו שמותר בבשר ויין).

ר' חסדא ורבא (ב):
אסור לגמרי. (בניגוד ליין ובשר המותרים כיוון שמיועדים להרגיע את מצב רוחו)

פסק הלכה:

כל הגוף: אסור לגמרי.
פניו ידיו ורגליו: אסור רק בחם (ומותר בצונן).
סיכה בשמן: אסור לגמרי (ולהעביר לכלוך מותר).

סיוע: המשנה קבעה "נועלין את המרחצאות [=חמין]" (משמע שזו הרחיצה האסורה שהוזכרה במשנה).

קושיה: נקבע שנערה חייבת לנוול עצמה בימי אבלה.
תשובה: הכוונה לניווול מכיחול ופירכוס (ולא מרחצה בצונן).

קושיה: ר' יוסי בר חנינא רחץ בצונן בימי אבלותו.
תשובה: שם התירו לו במיוחד בגלל רצף אבלויות שנחתו עליו.

- הקלות נוספות הנוהגות במי של"ע נחת עליו רצף אבלויות:
- כששערו גדל מותר לגזוז מעט משערו בתער [אך לא במספריים].
 - מותר לכבס בגדיו במים [אך לא בסבון].

היקף האיסורים שנוהגים בתעניות

מלאכה: אסור רק ביום.
נעילת הסנדל: אסור רק בעיר.
רחיצה: אסור רק כל גופו.

יחיד שקיבל עליו תענית - היכן אומר "עננו"?

ר"י, ר"ש, ריב"י:
כתוספת לברכה (בשומע תפילה) - וכך נפסק בגמרא.

רשב"ס, רב:
ברכה עצמאית (בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו').

הנימוק: יחיד אינו חשוב כל כך שיהו מתקנין לו ברכה בפני עצמה להוסיף בתפילתו.

ברייתא - "אין בין יחיד לציבור אלא שזה מתפלל 18 וזה מתפלל 19":

ניתן לפרש שהכוונה ליחיד שקיבל על עצמו תענית ציבור, ומוסיף עננו בין 'גואל לרופא'.
ונתן לפרש שהכוונה לציבור ממש ומדובר בתעניות הראשונות שלא מתפללים 24 ברכות (ואילו יחיד אומר בשומע תפילה).

תענית י'ד. (שורה 17) עד טו. (סוף הפרק)

'התרעה' של 7 התעניות האחרונות על הגשמים:
בשופרות.

'התרעה' של שאר פורעניות:
רב יהודה (וברייתא א'): בשופרות.
רב (וברייתא ב'): בסליחות (עננו אבינו עננו וכו').

עוברות ומניקות בתעניות על הגשמים

לא מתענות ב - 3 ראשונות. [כי עדיין לא מרובה הכעס מהשמים]
מתענות ב - 3 האמצעיות.
לא מתענות ב - 7 האחרונות. [כי קשה להם להתענות כל כך הרבה]

מקום הזקוק לגשם בקיץ – באיזה ברכה שואל גשמים?

רבי, ר"ש, פסיקת הגמרא: בשומע תפילה (כיחידים).
רבי יהודה, רב נחמן: בברכת השנים (כציבור).

כמה תעניות יש לקבוע?

ר' אמי ורבי:
13 (אין מטריחין את הציבור יותר מדי)
ר' יוחנן ורשב"ג:
על הגשמים: 13 (אחרי זה עבר החלק המשמעותי של החורף)
על צרות אחרות: עד שיענו.

אם היו לחנות 2 פתחים: פותח אחד לגמרי.
אם החנות לא פתוחה (באופן בולט) לרשות הרבים: פותח כדרכו.

פתיחת חנויות ב-7 תעניות ציבור האחרונות

ביום שני:
פותחים קצת את החנויות לפנות ערב.
ביום חמישי:
פותחים לגמרי את החנויות כל היום.

ציטוט מהמשנה יב:

עברו כל התעניות ולא ירדו גשמים:

ממעטין ב:
משא ומתן,
בנין ונטיעה,
אירוסין ונישואין,
ובשאלת שלום בין אדם לחבירו.

'בנין ונטיעה' מדובר דווקא ב:

בנין של שמחה (לבנות בית שישמש לנישואין ולחתן).
נטיעה של שמחה (אילן שנוטעים כשנולד בן למלך).

- תלמידי חכמים לא שואלים זה את זה לשלומו.
- אם עם הארץ שאל בשלום ת"ח, יענה לו (מחשש לאיבה) בשפה רפה ובכובד ראש.
- מתעטפין ויושבין כבני אדם הנזופין למקום.

קביעות של ר' אלעזר

- אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו, אא"כ בטוח שייענה בתפילתו.
- אין אדם חשוב רשאי לחגור שק, אא"כ בטוח שייענה.
- משה ואהרן נענו לאחר שנפלו על פניהם, יהושע וכלב נענו לאחר שקרעו בגדיהם.
- לעתיד לבוא – מלכי הגוים שיראו את ישראל יקומו ושרי הגוים ישתחוו.

ר' זירא/רשב"נ:
יהושע גם נפל וגם קרע.

ר' זירא/רשב"נ:
השרים גם יקומו וגם ישתחוו.

תענית טו. (תחילת הפרק) עד טז. (שורה 3)

ביאורים

משמר: הכהנים היו מחולקים ל-24 משמרות, וכל שבוע היה משמר אחר עובד במקדש; כל משמר נחלק לששה בתי אבות לפי ששת ימות השבוע. כל יום היה עובד בית אב אחר, ובשבת היה עובד כל המשמר ביחד; (יש סוברים, שהמשמר היה מחולק לשבעה בתי אבות)

מעמד: כדרך שהכהנים חולקו ל-24 משמרות, כך היו הישראלים מחולקים ל-24 מעמדות, מעמד כנגד משמר. כאשר היה משמר הכהנים עולה לעבוד בבית המקדש, היו חלק מאנשי המעמד עולים עמו כדי לעמוד בעזרה כשליחי כל ישראל בשעת הקרבת קרבנות ציבור, ואילו שאר בני המעמד היו מתאספים בבתי כנסיות בעריהם ומרבים בתפילה שיתקבלו קרבנות ישראל ברצון, וקוראים במעשה בראשית כדי להודיע על הקשר שבין עבודת המקדש וקיום העולם.

משנה

סדר התעניות (7 תעניות ציבור האחרונות)

על ראש הנשיא ואב ב"ד אחרים נותנים אפר על ראשם כי יש בכך עוגמת נפש גדולה יותר - גמ'.

- מוציאים את התיבה לרחובה של עיר.
- נותנים אפר על התיבה ובראש הנשיא ואב ב"ד (במקום הנחת תפילין).
- כל אחד נותן אפר בראשו (במקום הנחת תפילין).
- הזקן שבהם אומר לפניהם דברי כבושין (ומדגיש שהעיקר זו החזרה בתשובה).
- ממנים שליח ציבור שהוא זקן ורגיל ויש לו בנים וביתו ריקם (כדי שליבו יהיה שלם).

בנוסף ל-18 ברכות שבכל יום החזן מוסיף 6 ברכות (בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו'):

החתימה הראשונה היא של ברכת 'גואל' שמאריך בה, ולאחריה 6 חתימות ל-6 הברכות הנוספות בתענית.

חתימת הברכות הללו:

- (0) מי שענה את אברהם... בא"י גואל ישראל.
- (1) מי שענה את אבותינו על ים סוף... בא"י זוכר הנשכחות.
- (2) מי שענה את יהושע בגלגל... בא"י שומע תרועה.
- (3) מי שענה את שמואל במצפה... בא"י שומע צעקה.
- (4) מי שענה את אליהו בהר הכרמל... בא"י שומע תפלה.
- (5) מי שענה את יונה ממעי הדגה... בא"י העונה בעת צרה.
- (6) מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים... בא"י המרחם על הארץ.

הברכות שמוסיף:

- (1) זכרונות [ר' יהודה: תפילת שלמה על הצרות].
- (2) שופרות [ר' יהודה: תפילת ירמיהו על הבצורת].
- (3) 'בצרתה לי קראתי ויצנני' (תהילים ק"ב).
- (4) 'אעא ציני אף ההרים' (תהילים קכ"א).
- (5) 'אמאקיס קראתי ה' (תהילים ק"ל).
- (6) 'תפילה לצני כי יצוץ' (תהילים ק"ב).

בימי ר' חלפתא ור' חנניה בן תרדיון:

1. בסיום הברכה ענו 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' (במקום אמן).
2. חזן בית הכנסת אמר: תקעו הכהנים תקעו.
3. הש"ץ הוסיף בסיום הברכה: "מי שענה את אברהם אבינו בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה". (וכך היה התהליך בסיום כל 6 הברכות שלאחר מכן)

תגובת חכמים:

רק בשער המזרח של הר הבית אומרים בשכמל"ו (במקום אמן).

המשך המשנה

אנשי משמר, אנשי בית אב, ואנשי מעמדבתעניות על הגשמים:

<u>ב-7 תעניות אחרונות</u>	<u>ב-3 אמצעיות</u>	<u>ב-3 ראשונות</u>
<u>משמר:</u> מתענים לגמרי.	<u>משמר:</u> ר"י: מתענים לגמרי. <u>חכמים:</u> מתענים חלקית.	<u>משמר:</u> ר"י: מתענים חלקית. <u>חכמים:</u> לא מתענים.
<u>בית אב:</u> ר"י: מתענים לגמרי. <u>חכמים:</u> מתענים חלקית.	<u>בית אב:</u> ר"י: מתענים חלקית. <u>חכמים:</u> לא מתענים.	<u>בית אב:</u> לא מתענים.

שתיית יין במשך השנה:

אנשי משמר: אסורים ביום ומותרים בלילה.
אנשי בית אב: אסורים כל היממה.

סיפור וכיבוס במשך השנה:

אנשי משמר ואנשי מעמד: אסורים במשך השבוע ומותרים רק ביום חמישי מפני כבוד השבת.

מגילת תענית:

הימים האסורים בהספד: ת"ק: אסורים בהספד ביום שלפניהם.
ר"י: אסורים בהספד ביום שלפניהם ושלאחריהם.
הימים האסורים בתענית: ת"ק: מותרים בתענית ביום שלפניהם ושלאחריהם.
ר"י: אסורים בתענית ביום שלפניהם.

ראש חודש, חנוכה, פורים:

לכתחילה:

אין גוזרין בימים אלו תענית ציבור.

בדיעבד [אם התחילו סדרת תעניות לפני כן ונפלה תענית בימים אלו]: מתענים, אך רק חלק מהיום. (רבן גמליאל ור' מאיר)

תשעה באב שחל להיות ביום שישי:

מתענים רק חלק מהיום.

מועד תחילת תעניות הגשמים:

3 תעניות ראשונות: רק ביום שני (כדי לא להפקיע את השערים).

תעניות אמצעיות ואחרונות: ת"ק: או שני או חמישי.

ר' יוסי: רק ביום שני.